

Material powtórzeniowy do sprawdzianu : niemetale (Si, O, N; S, F, Cl, Br; I) i ich związki – przykładowe zadania z rozwiązaniami

Zad.1. Porównaj właściwości fizyczne fluorowców

Rozwiązanie

Właściwości fizyczne	Fluor	Chlor	Brom	Jod
Stan skupienia w warunkach standardowych $T = 25^{\circ}\text{C}$; $p = 1000\text{hPa}$, barwa	Gaz bladeżółty	Gaz barwy żółto-zielonej	Ciecz lotna, barwy brunatno-czerwonej	Ciało stałe o budowie krystalicznej, barwy stalowo-szarej, pary mają barwę fioletowo-fiołkową
Zapach	Ostry drażniący-duszący zapach	Charakterystyczny duszący zapach	Podobny do zapachu chloru	Bez zapachu
Odmiany alotropowe	brak	brak	brak	brak
Rozpuszczalność w wodzie lub innych rozpuszczalnikach	Rozpuszczalny w wodzie – reaguje z wodą wypierając tlen	Rozpuszcza się dobrze w wodzie oraz CCl_4	Dobrze rozpuszcza się w wodzie, eterze, CHCl_3 , CS_2 oraz CCl_4	Bardzo słabo rozpuszczalny w wodzie, dobrze rozpuszcza się w wodnym roztworze KI, benzynie, CS_2 , eterze, CHCl_3 oraz etanolu
Przewodnictwo elektryczne wodnych roztworów	Wodne roztwory są elektrolitami (przewodzą prąd elektryczny), ponieważ wchodzi w reakcje z wodą i powstają odpowiednie kwasy: $\text{F}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow 2\text{HF} + \text{O}_2$; $\text{Cl}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{HCl} + \text{HClO}$; $\text{Br}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{HBr} + \text{HBrO}$; w przypadku jodu reakcja zachodzi w niewielkim stoniu			

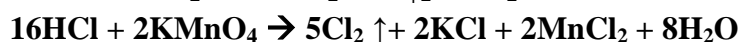
Zad. 2. Wymień metody otrzymywania chloru oraz zapisz odpowiednie równania reakcji

Rozwiązanie:

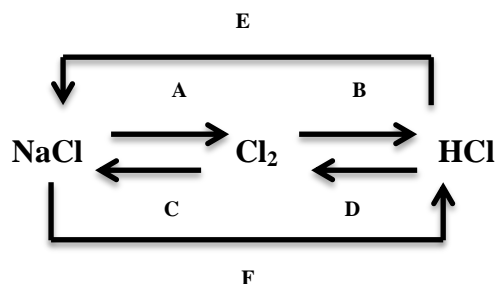
a) *Elektroliza – stopionego NaCl, wodnego roztworu NaCl lub HCl*

stopionego NaCl	wodnego roztworu NaCl	wodnego roztworu HCl
$\text{A}(+): 2\text{Cl}^- \rightarrow \text{Cl}_2 + 2\text{e}^-$ $\text{K}(-): \text{Na} + 1\text{e}^- \rightarrow \text{Na}$	$\text{A}(+): 2\text{Cl}^- \rightarrow \text{Cl}_2 + 2\text{e}^-$ $\text{K}(-): 2\text{H}_2\text{O} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{H}_2 + 2\text{OH}^-$	$\text{A}(+): 2\text{Cl}^- \rightarrow \text{Cl}_2 + 2\text{e}^-$ $\text{K}(-): 2\text{H}^+ + 2\text{e}^- \rightarrow \text{H}_2$

b) *Utlenianie kwasu HCl przy użyciu MnO_2 lub KMnO_4*

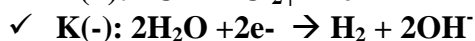

Zad. 3. Zapisz równania reakcji chemicznych przedstawionych na poniższym schemacie przemian chemicznych dobierając ewentualnie drugi substrat i warunki reakcji:

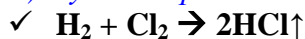

Rozwiązanie:

A) Elektroliza wodnego roztworu NaCl

B) Synteza z pierwiastków w obecności *uv*

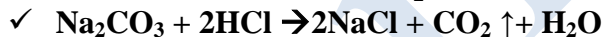
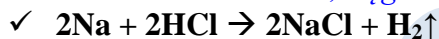
C) Spalanie sodu w chlorze

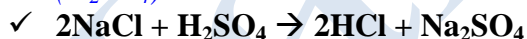
D) Elektroliza wodnego roztworu kwasu chlorowodorowego

E) Rozpuszczenie HCl w wodzie i reakcja z metalicznym sodem lub tlenkiem sodu, wodorotlenkiem sodu, węglanem sodu

F) Wypieranie z soli kwasów bardziej lotnych (HCl) przez mocne kwasy mniej lotne (H_2SO_4)

Zad. 4. Porównaj właściwości fizyczne HF; HCl; HBr; HI.

Rozwiązanie

Właściwości fizyczne	HF	HCl	HBr	HI
Stan skupienia i barwa	Lotna i bezbarwna ciecz	Gaz bezbarwny o duszącym zapachu	Gaz bezbarwny	Gaz bezbarwny
Rozpuszczalność w wodzie	Są dobrze rozpuszczalne w wodzie			
Przewodnictwo elektryczne wodnych roztworów	W roztworze wodnym ulegają dysocjacji elektrolitycznej (są elektrolitami) wg ogólnego równania: $\text{HX} + \text{H}_2\text{O} \leftrightarrow \text{H}_3\text{O}^+ + \text{X}^-$; czyli mają charakter kwasowy (powstają odpowiednie kwasy beztlenowe), których moc wzrasta wraz ze wzrostem Z fluorowca: $\text{HF}_{(\text{aq})} < \text{HCl}_{(\text{aq})} < \text{HBr}_{(\text{aq})} < \text{HI}_{(\text{aq})}$			

Zad. 5. Chlor i tlenek chloru(I) stosowane są do odkażania wody w procesie bielenie tkanin i papieru. Silne właściwości odkażające i wybielające wykazuje właściwie tlen atomowy, który powstaje w trakcie rozpuszczania w/w związków w wodzie. Zapisz równania reakcji, których produkt jest wykorzystywany do w/w procesów

Rozwiązanie:

- ✓ $\text{Cl}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{HCl} + \text{HClO}$
- ✓ $\text{Cl}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow 2\text{HClO}$ (kwas chlory jest nietrwały i ulega rozkładowi)
- ✓ $\text{HClO} \rightarrow \text{HCl} + \text{O}\uparrow$

Zad. 6. Metodami pośrednimi można otrzymać tlenek chlor(I), (IV) i (VII), tlenki te wykazują właściwości kwasowe. Zapisz równania reakcji tych tlenków z wodą oraz wodnym roztworem KOH, uszereguj otrzymane kwasy chlorowe wg wzrastającej mocy.

Rozwiązanie:

- ✓ $\text{Cl}_2\text{O} + \text{H}_2\text{O} \rightarrow 2\text{HClO}$; $\text{Cl}_2\text{O} + 2\text{KOH} \rightarrow 2\text{KClO} + \text{H}_2\text{O}$
- ✓ $2\text{ClO}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{HClO}_2 + \text{HClO}_3$; $2\text{ClO}_2 + 2\text{KOH} \rightarrow \text{KClO}_2 + \text{KClO}_3 + \text{H}_2\text{O}$
- ✓ $\text{Cl}_2\text{O}_7 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow 2\text{HClO}_4$; $\text{Cl}_2\text{O}_7 + 2\text{KOH} \rightarrow 2\text{KClO}_4 + \text{H}_2\text{O}$
- ✓ $\text{H}^{\text{I}}\text{ClO} < \text{H}^{\text{III}}\text{ClO}_2 < \text{H}^{\text{V}}\text{ClO}_3 < \text{H}^{\text{VII}}\text{ClO}_4$ (moc kwasów wzrasta wraz ze wzrostem stopnia utlenienia atomu centralnego – wraz ze wzrostem licz at. O w cząsteczce kwasu)

Zad.7. Dokończ równania reakcji lub zapisz, że reakcja nie zachodzi oraz sformułuj wnioski:

Rozwiązanie:

- a) $2\text{KBr} + \text{Cl}_2 \rightarrow 2\text{KCl} + \text{Br}_2\uparrow$
- b) $2\text{KCl} + \text{F}_2 \rightarrow 2\text{KF} + \text{Cl}_2\uparrow$
- c) $2\text{KI} + \text{Br}_2 \rightarrow 2\text{BKr} + \text{I}_2$
- d) $\text{KCl} + \text{Br}_2 \rightarrow \text{reakcja nie zachodzi}$
- e) $\text{KBr} + \text{I}_2 \rightarrow \text{reakcja nie zachodzi}$
- f) $\text{KF} + \text{Cl}_2 \rightarrow \text{reakcja nie zachodzi}$

Wnioski: aktywność fluorowców maleje w grupie wraz ze wzrostem liczby atomowej Z, aktywniejszy fluorowiec wypiera z soli fluorowiec mniej aktywny.

Zadanie 8. Sole kwasów chlorowych są nie trwałe, ich trwałość wzrasta wraz ze wzrostem stopnia utlenienia chloru, chloran(III) ulega rozkładowi z wydzielaniem tlenu, chloran(V) ulega rozkładowi w podwyższonej temp. lub wybucha pod wpływem uderzenia, chlorany(V) wymagają detonatora Zapisz równania reakcji rozkładu i podaj przykłady zastosowania.

Rozwiązanie:

- ✓ $2\text{KClO}_3 \rightarrow 2\text{KCl} + 3\text{O}_2\uparrow$ (produkcja zapalek, ogień sztuczny i środki wybuchowe)
- ✓ $\text{Ca}(\text{ClO}_2)_2 \rightarrow \text{CaCl}_2 + 2\text{O}_2\uparrow$ (dezynfekcja sanitariatów, wybielacz do tkanin)
- ✓ KClO_4 – bezpieczny materiał wybuchowy

Zad.9. Tlen na skalę przemysłową otrzymuje się ze skroplonego powietrza z wykorzystaniem destylacji frakcjonowanej. Wymień metody i zapisz równania reakcji otrzymywania tlenu metodami laboratoryjnymi.

Rozwiązanie:

1. Termiczny rozkład tlenku rtęci(II)
✓ $2\text{HgO} \rightarrow 2\text{Hg} + \text{O}_2 \uparrow$
2. Termiczny rozkład KMnO_4
✓ $2\text{KMnO}_4 \rightarrow \text{K}_2\text{MnO}_4 + \text{MnO}_2 + \text{O}_2 \uparrow$
3. Katalityczny (MnO_2) rozkład nadtlenku wodoru
✓ $2\text{H}_2\text{O}_2 \rightarrow 2\text{H}_2\text{O} + \text{O}_2 \uparrow$
4. Utlenienie nadtlenku wodoru zakwaszonym roztworem KMnO_4
✓ $5\text{H}_2\text{O}_2 + 2\text{KMnO}_4 + 3\text{H}_2\text{SO}_4 \rightarrow 2\text{MnSO}_4 + \text{K}_2\text{SO}_4 + 8\text{H}_2\text{O} + 5\text{O}_2 \uparrow$
5. Termiczny rozkład chloranu(V) potasu
✓ $2\text{KClO}_3 \rightarrow 2\text{KCl} + 3\text{O}_2 \uparrow$
6. Elektroliza wody, wodnego roztworu zasady
✓ A(+): $2\text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{O}_2 \uparrow + 4\text{H}^+ + 4\text{e}^-$
✓ K(-): $2\text{H}_2\text{O} + 2\text{e}^- \rightarrow \text{H}_2 \uparrow + 2\text{OH}^-$

Zad. 10. Porównaj właściwości fizyczne N_2 , O_2 , H_2S , NH_3 .

Rozwiązanie

Właściwości fizyczne	N_2	O_2	H_2S	NH_3
Stan skupienia w warunkach standardowych $T = 25^\circ\text{C}$; $p = 1000\text{hPa}$, barwa	Bezbarwny gaz, bez zapachu i smaku	Bezbarwny gaz, bez zapachu i smaku	Bezbarwny gaz o woni zepsutych jaj	Bezbarwny gaz i drażniąco-orzeźwiającej woni, łatwo dający się skroplić
Odmiany alotropowe	Brak	O_2 – cząsteczkowy, O_3 – ozon gaz o orzeźwiającej woni	Nie dotyczy	Nie dotyczy
Rozpuszczalność w wodzie	Bardzo słabo, rozpuszczalność maleje wraz ze wzrostem temp., rośnie wraz ze wzrostem ciśnienia		Dość dobrze	Bardzo dobrze
Przewodnictwo elektryczne w roztworze wodnym	Brak	Brak	Przewodzą prąd – są elektrolitami, w roztworze wodnym ulegają dysocjacji: $\text{H}_2\text{S} + \text{H}_2\text{O} \leftrightarrow \text{H}_3\text{O}^+ + \text{HS}^-$ (słaby kwas) $\text{NH}_3 + \text{H}_2\text{O} \leftrightarrow \text{NH}_4^+ + \text{OH}^-$ (słaba zasada)	

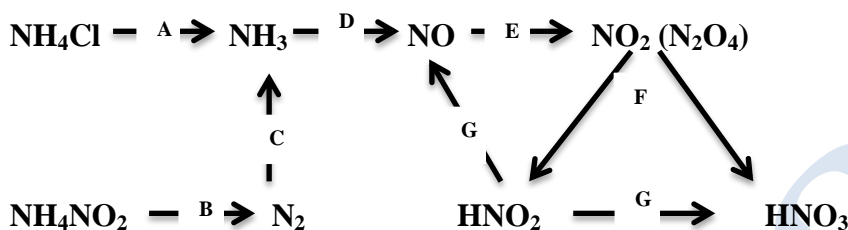
Zad. 11. Azot na skalę przemysłową otrzymuje się ze skroplonego powietrza z wykorzystaniem destylacji frakcjonowanej. Wymień metody i zapisz równania reakcji otrzymywania azotu metodami laboratoryjnymi.

Rozwiązanie

Termiczny rozkład mieszaniny $\text{NH}_4\text{Cl} + \text{NaNO}_2$, NH_4NO_2 , NaN_3

- ✓ $\text{NH}_4\text{Cl} + \text{NaNO}_2 \rightarrow \text{N}_2\uparrow + \text{NaCl} + 2\text{H}_2\text{O}$
- ✓ $\text{NH}_4\text{NO}_2 \rightarrow \text{N}_2\uparrow + 2\text{H}_2\text{O}$
- ✓ $2\text{NaN}_3 \rightarrow 2\text{Na} + 3\text{N}_2\uparrow$

Zad.12. Zapisz równania reakcji chemicznych przemian przedstawionych na poniższym schemacie dobierając ewentualnie drugi substrat i warunki reakcji

Rozwiązanie

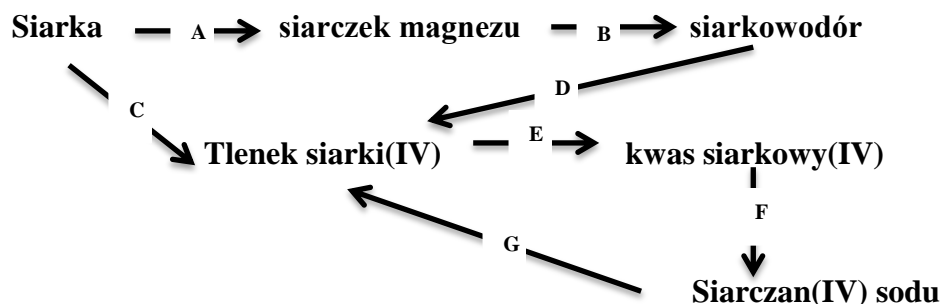
- A. Termiczny rozkład chlorku amonu
✓ $\text{NH}_4\text{Cl} \rightarrow \text{NH}_3\uparrow + \text{HCl}\uparrow$
- B. Termiczny rozkład azotanu(III) amonu
✓ $\text{NH}_4\text{NO}_2 \rightarrow \text{N}_2\uparrow + 2\text{H}_2\text{O}$
- C. Synteza amoniaku z pierwiastków w podwyższonym ciśnieniu i temp.
✓ $3\text{H}_2 + \text{N}_2 \rightarrow 2\text{NH}_3\uparrow$
- D. Katalityczne (Pt) utlenianie amoniaku
✓ $4\text{NH}_3 + 5\text{O}_2 \rightarrow 4\text{NO}\uparrow + 6\text{H}_2\text{O}$
- E. Utlenianie NO w powietrzu do $\text{NO}_2 (\text{N}_2\text{O}_4)$ {(tlenek azotu(II) jest rodnikiem i łatwo ulega utlenieniu do tlenku azotu(IV))}
✓ $2\text{NO} + \text{O}_2 \rightarrow 2\text{NO}_2 (\text{N}_2\text{O}_4)\uparrow$
- F. Rozpuszczanie tlenku azotu(IV) w wodzie
✓ $\text{N}_2\text{O}_4 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{HNO}_2 + \text{HNO}_3$
- G. Rozkład kwasu azotowego(III) wraz ze wzrostem stężenia roztworu tego kwasu
✓ $3\text{HNO}_2 \rightarrow \text{HNO}_3 + 2\text{NO}\uparrow + \text{H}_2\text{O}$

Zad.13. Porównaj właściwości fizyczne tlenków azotu i określ ich charakter chemiczny

Rozwiązanie

Właściw.	N_2O	NO	N_2O_3	$\text{NO}_2 (\text{N}_2\text{O}_4)$	N_2O_5
Fizyczne	Bezbarwny gaz o właściw. narkotycznych, słaby słodkawy zapach i smak	Bezbarwny gaz nierozpl. w wodzie	Ciało stałe tylko w niskich, gżowy i ciekły ulega rozkładowi do NO_2 i NO	Brunatny gaz o duszącym zapachu, rozpuszczalny w wodzie	Substancja biała, krystaliczna, rozpuszcza się w wodzie
Charak.chem.	Obojętny	Obojętny	Kwasowy	Kwasowy	Kwasowy

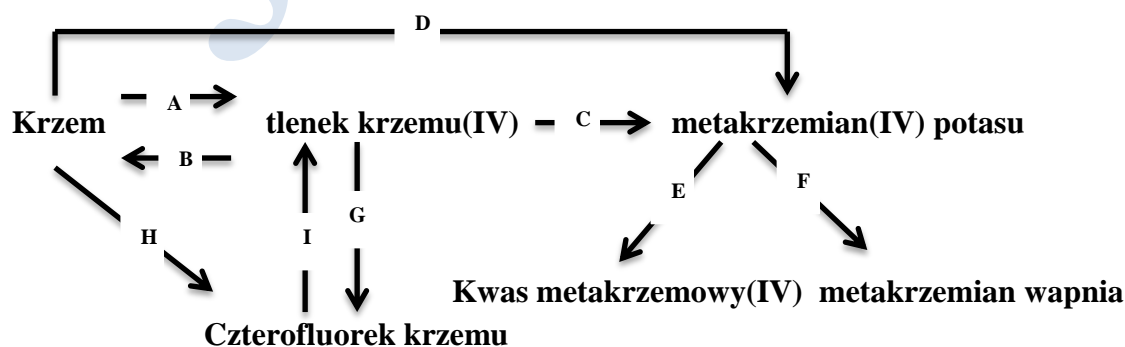
Zad.14. Zapisz równania reakcji chemicznych przedstawionych przemian na poniższym schemacie, dobierz ewentualnie drugi substrat i warunki reakcji:

Rozwiązanie:

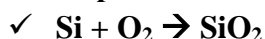
- A. Synteza z pierwiastków w podwyższonej temp.
 $\checkmark \text{ S} + \text{Mg} \rightarrow \text{MgS}$
- B. Wypieranie z soli słabych kwasów przez kwasy mocniejsze
 $\checkmark \text{ MgS} + \text{HCl} \rightarrow \text{MgCl}_2 + \text{H}_2\text{S} \uparrow$
- C. Spalanie siarki w powietrzu atmosferycznym
 $\checkmark \text{ S} + \text{O}_2 \rightarrow \text{SO}_2 \uparrow$
- D. Spalanie siarkowodoru
 $\checkmark \text{ H}_2\text{S} + \text{O}_2 \rightarrow \text{SO}_2 + \text{H}_2\text{O}$
- E. Rozpuszczanie tlenku siarki(IV) w wodzie
 $\checkmark \text{ SO}_2 + \text{H}_2\text{O} \rightarrow \text{H}_2\text{SO}_3$
- F. Reakcja sodu, tlenku sodu, wodorotlenku sodu z kwasem
 $\checkmark 2\text{Na} + \text{H}_2\text{SO}_3 \rightarrow \text{Na}_2\text{SO}_3 + \text{H}_2 \uparrow$
 $\checkmark \text{ Na}_2\text{O} + \text{H}_2\text{SO}_3 \rightarrow \text{Na}_2\text{SO}_3 + \text{H}_2\text{O}$
 $\checkmark 2\text{NaOH} + \text{H}_2\text{SO}_3 \rightarrow \text{Na}_2\text{SO}_3 + 2\text{H}_2\text{O}$
- G. Wypieranie nietrwałych kwasów z soli przez kwasy mocniejsze
 $\checkmark \text{ Na}_2\text{SO}_3 + 2\text{HCl} \rightarrow 2\text{NaCl} + \text{SO}_2 \uparrow$

Zad. 15. Zapisz równania reakcji chemicznych przedstawionych przemian na poniższym schemacie, dobierz ewentualnie drugi substrat i warunki reakcji:

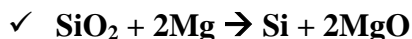

Rozwiązanie

A) Synteza z pierwiastków w wysokich temp.

B) Redukcja tlenku krzemu(IV) węglem, magnezem lub glinem

C) Reakcja tlenku krzemu z wodnym roztworem mocnej zasady

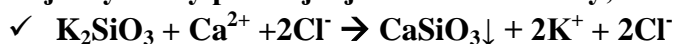
D) Reakcja krzemu z wodnym roztworem mocnej zasady

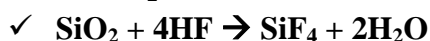
E) Wypieranie słabego kwasu z soli przez kwas mocniejszy

F) Reakcja wymiany podwójnej - wodne roztwory; sól 1 + sól 2 $\rightarrow$ sól 3 + sól 4

G) trawienie SiO_2 kwasem HF

H) Synteza z pierwiastków,

I) Reakcja czterofluorku krzemu z wodą lub parą wodną

Zad. 16. Porównaj właściwości i zastosowanie następujących substancji: Si, SiO_2 , SiF_4

Właściwość	Si	SiO_2	SiF_4
Stan skupienia i budowa, brawa	Stały, kryształowy kowalencyjny; ciemnoszary, z metalicznym połyskiem, twardy i kruchy	Stały, kryształowy jonowy, bezbarwny, twardy i kruchy	Gazowy, bezbarwny o nieprzyjemnej woni
Przewodnictwo elektryczne	Przewodnik nieelektronowy	Wykazuje właściwości piezoelektryczne	Nie dotyczy
Temp. topnienia	Bardzo wysoka	Bardzo wysoka	Bardzo niska

Zad.17. Podaj przykłady zastosowania krzemu, tlenku krzemu(IV), czterofluorku krzemu, metakrzemianu(IV) sodu, glinokrzemianów.

Rozwiązanie:

- Si: Konstrukcja elementów elektrotechnicznych, dodatek do stali kwasoodpornych,
- SiO_2 : Produkcja szkła, światłowodów, źródła iskry w zapalniczkach, produkcja betonu
- SiF_4 : Impregnacje przeciwoogniowe tkanin i drewna
- Na_2SiO_3 : klejenie szkła, dodatek do betonów jako izolacja przeciw wilgotnościowa i przeciw wodna, impregnacja drewna, produkcja kitów kwasoodpornych
- Glinokrzemiany: produkcja porcelany, fajansu, ceramiki budowlanej (rury kamionkowe, cegły, dachówka)